

ภาษาบาลีกับพิธีกรรม

สมัคร ใจมาแก้ว

ตั้งเป็นทราบกันดีในวิถีของคนไทยที่ยอมรับนับถือพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาแห่งผู้รู้ผู้ตื่นและผู้เบิกบาน ในเรื่องเกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคไหนของประเทศล้วนมีพิธีกรรมทางศาสนาที่มีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนมากและมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะชาวพุทธที่นิยมความหลากหลายในด้านพิธีกรรมไม่ว่าจะเป็นของศาสนาไหนๆ ลัทธิไหนๆ ถ้าเข้าได้หรือถูกใจก็นำมาผสมปะปนกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนากันอย่างกลมกลืนจนเยาวชนในปัจจุบันยากที่จะแยกแยะลงว่าอันไหนเป็นพุทธศาสนพิธีอันไหนไม่ใช่พุทธศาสนพิธี ในที่นี้จะไม่พูดถึงวัตถุสิ่งของที่นำมาประกอบพิธีกรรม แต่จะของพูดเฉพาะภาษาที่นำมาประกอบหรือใช้กล่าวในพิธีกรรมนั้นๆ หลายแห่งหลายภูมิภาคต่างก็ใช้ภาษาแต่ละท้องถิ่น เพื่อสื่อสารบอกกล่าวเล่าขานถึงกำหนดการพิธีกรรมในงานนั้นๆ ภูมิภาคอื่นผู้เขียนมีประสบการณ์น้อยมากจึงจะไม่ขอพูดถึงรายละเอียดลงไป แต่ในภาคเหนือตอนบนหรือที่เรียกกันว่าล้านนา มีอยู่หลายแห่งที่ใช้ภาษาบาลีมาเป็นเครื่องสื่อสารหรืออารัมภบทแบบล้านนาที่สืบๆกันมา ผู้นำมีทั้งคฤหัสถ์ที่รู้จักว่า มักคนายก และที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ก็มี ผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาหรือเคยเป็นมหาเปรียญธรรมมาก่อนคงไม่มีปัญหาอะไรมา แต่มักคนายกที่ผ่านการเป็นพระมาเพียงแค่ สามเดือนนี่จึงเป็นปัญหาแน่ เพราะการกล่าวที่เรียกว่าโอกาสเวหนทานต้องมีทำนองแบบพื้นเมืองและคล้ายๆกับทำนองการเทศนาธรรมแบบพื้นเมือง แต่ท่านเหล่านั้นไม่มีประสบการณ์ การกล่าวโอกาสเวหนทานจึงฟังไม่ไพเราะลื่นหู ยิ่งมักคนายกเป็นคนภาคกลางยิ่งไปกันใหญ่ มักคนายกบางท่านมีความพยายามมากคอยปรับปรุงฝึกฝนเข้าหาท่านผู้รู้ ก็พัฒนาตนเองขึ้นไปซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดี แต่บางท่านมีทิฐิมานะไม่ยอมรับไม่ปรับตัวเองแต่ยังพอทำเนา ไปเอาวิธีประเพณีอื่นๆมาผสมจนชาวบ้านไม่รู้ว่าจะอย่างไรผิด โดยเฉพาะภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาที่รักษาไว้ซึ่งหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มักคนายกหลายท่านสร้างคำขึ้นมาใหม่ หรือเพิ่มเติมเข้ามาและตัดต่อผสมผสานภาษาทั้งภาษาไทยกลางภาษาไทยเหนือปนกันไปหมด ถ้ากล่าวแบบภาษาไทยภาคกลางทั้งหมดก็ดีไปอย่าง แต่ถ้านำมาผสมกันภาษาไทยเหนือหรือกำเมืองฟังแล้วรู้สึกขัดใจ เช่นคำอาราธนาธรรมทางล้านนาก็มีอยู่หลายประโยค แต่ท่านอาราธนาธรรม ขึ้นต้น “พรหมา จ โลกา ฯลฯ (บาลีอ่านว่า พรหมมา จะ โลกา) ท่านก็เอาภาษาแบบล้านนาใส่เข้าไปว่า พรหมา จะ โลกา) พอถึงคำลงท้ายเขาจบที่ “อนุกัมปิมัง ปชชัง “ แต่ท่านก็เอาคำอาราธนาธรรมแบบล้านนาต่อลงไปว่า “อาราธนะยัง ภาโรมะ “ ที่ถูกต้อง ภาโรมะ, อีกประโยคหนึ่งที่ทั้งพระและคฤหัสถ์ต่างก็กล่าวเหมือนกันหมดคือ วันทาน้อยเช่น “วันทามิ ภันเต สัพพัง อปรอธัง ขมะณฺเษ เม ภันเต วันทามิ ฯลฯ หลายรูปหลายท่าน ออกเสียง ฌ เป็น ท กันหมด ดังนี้เป็นต้น ในที่นี้จะขอนำเอาบทสวดแผ่เมตตาแบบล้านนาหรือที่เรียกว่าบทกรวดน้ำหรือหยาดน้ำที่มีปัญหาถกเถียงกันไม่รู้จักหมดสิ้นมาวิภาคดังนี้

คำกล่าวอธิษฐาน

อิหัง(อิมัง)	ทานกัมมัง	นิพพานปัจจโย	โหตุ	โน	นิจัจัง
อิหัง(อิมัง)	สีลกัมมัง	นิพพานปัจจโย	โหตุ	โน	นิจัจัง
อิหัง(อิมัง)	ภาวนากัมมัง	นิพพานปัจจโย	โหตุ	โน	นิจัจัง

หมายเหตุ คำว่า อิมัง เป็นประธานได้ถ้ามาจากคัมภีร์ไวยากรณ์ภาษาบาลีอื่น แต่ถ้าใช้ อิทัง เป็นตัวประธาน คือ เป็นใหญ่ในประโยค ได้ถ้าเป็นบาลีไวยากรณ์ของคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน

คำกรวดน้ำ

ยังกัญจิ กุสะละกัมมัง สัพเพติ กะเตหิ กะตัง ปุญญัง โน อะนุโมทนต์
สุณันตุ โภจนโต, เย เทวา อัสมิง ฐานเ อะธิคะตา ทีฆายุกา สะทา โหนตุ
สัพพะสัตตานิ สุปิ อัตตานิ ปะริหะรันตุ
มาตาปิตา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปมฺญจันตุ
สัพเพ ญาคิกกา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปมฺญจันตุ
สัพเพ อะญาคิกกา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปมฺญจันตุ
สัพเพ ปิสสา สัพเพ ยักขา สัพเพ เปตา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปมฺญจันตุ
สัพเพ นกขัตตานิ สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปมฺญจันตุ
สัพเพ เทวา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปมฺญจันตุ
สัพเพ อัจริยูปขมายา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปมฺญจันตุ
สัพพะสัมปัตตินัง สมินฺนังโต โว ๆ

1. ที่สวดว่า กะเตหิ ถือว่าผิด ที่ถูกต้องเป็น อัมเหติ แปลว่าอันเราทั้งหลาย ถ้าเป็น กะเตหิ แปลว่า ทำแล้ว ซึ่งผิดหลักไวยากรณ์บาลี
2. ที่สวดว่า สัพพะสัตตานิ ถือว่าผิด ที่ถูกต้องเป็น สัพพะสัตตา แปลว่า อันว่าสัตว์ทั้งหลาย ถ้าเป็น สัพพะสัตตานิ แปลว่า แก่หรือของสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งผิดหลักไวยากรณ์บาลี
3. ที่สวดว่า ปะมฺญจันตุ ทุกแห่งที่ขีดเส้นใต้ไว้ ถือว่าผิด ที่ถูกต้องเป็น ปะมฺจจันตุ เพราะ ปะมฺญจันตุ แปลว่า จงปล่อย ส่วน ปะมฺจจันตุ จงพ้น รวมความว่า ปะมฺจจันตุ = จงพ้น ทุกขา จากทุกข์ ไม่ใช่ ปะมฺญจันตุ จงปล่อย ทุกขา จากทุกข์, สัพเพ ปิสสา ไม่ได้แปลว่า ภูตผี ที่ถูก คือ สัพเพ ปิสสาจา
4. ที่สวดว่า สัพพะสัมปัตตินัง ถือว่าผิด ที่ถูกต้องเป็น สัพพะสัมปัตติโย หรือ สัพพะสัมปัตติ แปลว่า อันว่าสมบัติทั้งปวงทั้งหลายเป็นตัวประธาน ใน สมินฺนังโต ๆ ถ้าเป็น สัพพะสัมปัตตินัง แปลว่า แก่หรือของสมบัติทั้งปวงทั้งหลาย ผิดหลักไวยากรณ์บาลี
5. ที่สวดว่า สมินฺนังโต ถือว่าผิด ภาษาบาลีไม่มีใช้ ที่ถูกต้องเป็น สมินฺนังโต แปลว่า จงสำเร็จ
6. สัพเพ นกขัตตานิ สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปมฺญจันตุ บทนี้เห็นควรตัดออกเพราะนักขัตไม่มีตัวตน ไม่รู้สุขหรือทุกข์.

คนภาคเหนือเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้มีความรอบรู้ด้านภาษาบาลีมาในอดีตความเคยชินทำให้ออกเสียง ผิดพลาด ขอท่านทั้งหลายได้โปรดพิจารณา ถ้าสามารถสวดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์บาลีในปัจจุบันได้ก็จะเป็นการดี จะไม่อับอายต่อวิญญูชนและบรรพชนทั้งหลาย ทั้งออกเสียงได้เต็มปาก ให้สมกับคำว่าชาวพุทธ คือผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบาน งามในทุกละแวก.